

Berenguer Soler, Jaume çà Oliver, Ramon Andreu i P. çà Costa de Valldeix, Arnau Rispau i Bernat des Prats àlias Bernat Berenguer, de la parròquia de Sant Martí de Mata, Berenguer Sàlom, G. Torrents, G. Morera de la Serra, G. çà Tria, major de dies, i Berenguer Garangou, de la de Sant Andreu de Llaveneres, Bernat Moles, P. Jaubert, Francesc Garau, Salvador Guibert, Arnau Benencasa, Berenguer Baró, Ramon Cortès, P. Milans i P. Saurí, de la de Sant Vicenç.

4. S'entenen per compradors les persones que adquirien en public encant, per un preu de licitació, l'autorització a percebre unes determinades impositcions o drets fiscals. Aquests "compradors" eren auxiliats pels collidors, la missió dels quals era la de recaptar les impositcions prop dels contribuents i de lliurar les quantitats assolides als "compradors". Aquest era el sistema d'administració i funcionament de les impositcions municipals a Barcelona al segle XIV, segons reporta Broussolle (Veg. Jean Broussolle, Les impositcions municipales de Barcelone de 1328 à 1462, dins "Estudios de Historia Moderna" V (Barcelona 1957), 113).

5. AHPB, notari Francesc de Pujol, liber decimus, f. 76r.

6. Per a millor claredat i comprensió, hem fet la transcripció del text regularitzant lleugerament l'accentuació i la puntuació, tot desfent alguns mots enganxats mitjançant un punt intercalat. Hem desenrotllat en català les abreviatures llatines sol., Barchn., i barchns.

CINQUE CENTENARI DEL PRIVILEGI DEL REI FERRAN EL CATÒLIC
1480 - 1980
EL LLARG CAMÍ VERS L'AUTONOMIA MUNICIPAL.

A començaments de la quinzena centúria, Mataró era un petit llogaret, un amuntegament de cases a l'entorn d'una petita esglésiola romànica (que ja no donava cabuda) i una sèrie de masos escampats per tot el terme (1).

La vila i les parròquies de Sant Andreu i de Sant Vicenç de Llaveneres romanien sota el domini del Castell de Mata o de Mataró. Els orígens d'aquest castell, situat al cim del turó d'Onofre Arnau -nom d'un antic propietari-, (2) es perden, com diuen P. Català i M. Brasó, en "la boira del temps". (3) Dels segles XI al XIII, el Castell de Mataró havia pertangut, de primer, a la casa Castellvell i després, per successió hereditària, a la de Montcada. (4) Més endavant, durant el segle XIV, el castell passà per diferents mans.

Com ens diu J. Llovet, "les característiques de la tutoria d'aquest castell damunt les parròquies de la seva demarcació no poden definir-se d'una manera ben determinada quan als temps més reculats; però a la catorzena centúria, i potser arrencat de l'anterior, hi veiem concretada la possessió de la vila de Mataró i, a més, l'exercici per delegació especial de la Corona, dels mer i mixt imperis. Ultra aquesta jurisdicció, el castell posseïa al dit temps el domini senyorial sobre una sèrie de masos i terres repartits per tot el terme" (5).

Els súbdits del Castell de Mataró es delien per assolir l'administració autònoma de llur localitat, alliberar-se del jou feudal. El Pare Rius ens diu que "a fuer de hombres resueltos y libres, los mataroneses no cesaron de trabajar hasta conseguirlo, sin escasear dispendios ni sacrificios" (6). Hom registra, a Mataró, a les darreries del segle XIV, les primeres temptatives encaminades a aconseguir-ho (7). Ens diu J. M^a. Colomer que tant bon punt l'estructura feudal, una vegada acomplerta la seva missió, comença a trontollar pels canvis del temps, és també quan Mataró comença a desenvolupar el seu moviment alliberador (8). Aquests moviments havien estat ja iniciats al segle anterior per diverses altres poblacions catalanes i es trobava afavorit notablement pels monarques, interessats a augmentar el poder de la Corona.

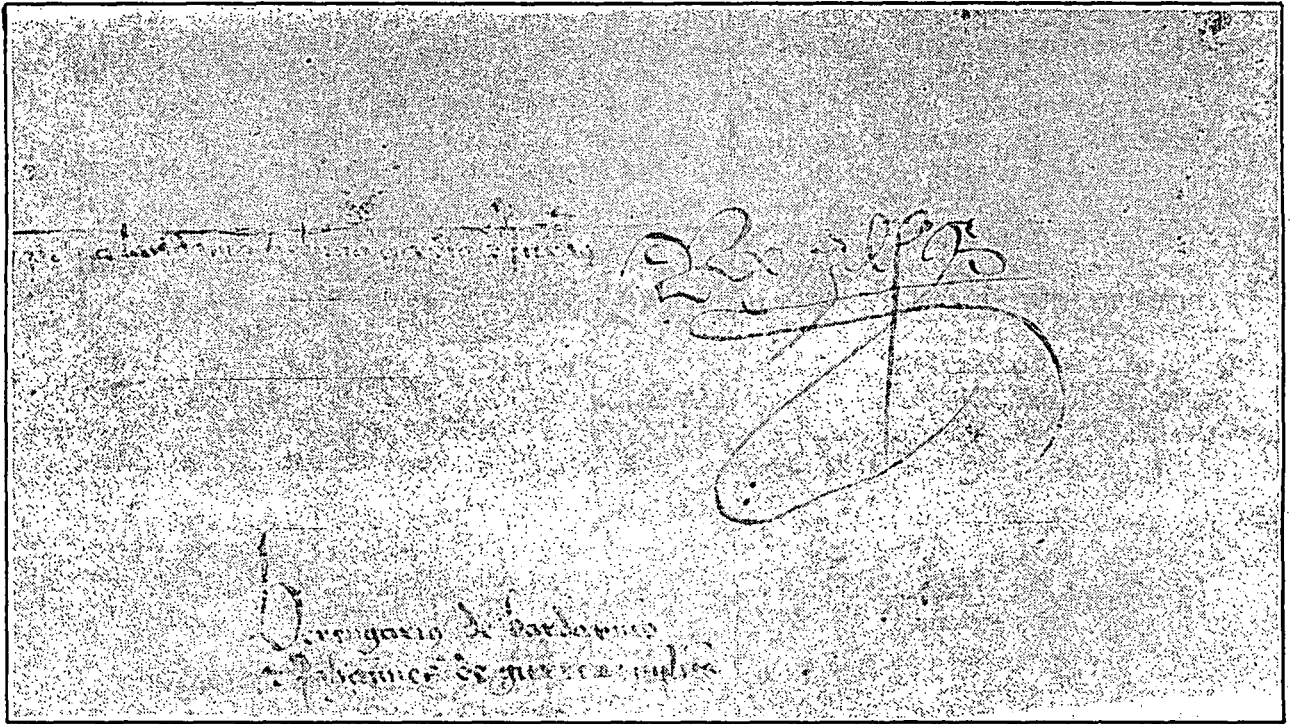
En un primer moment, les instàncies seguides vers la consecució de l'afranquiment les portaren a terme, de forma mancomunada, les tres localitats del castell de Mataró, constituïdes en una mena de sindicat (9).

Ferran d'Antequera, el nou monarca entronitzat arrel del Compromís de Casp (1412) va facultar el 4 de juliol del 1415 a micer Antoni Torres (llavors feudal del Castell com a tutor del menor Baltasar de Margens) per a gravar amb nous drets als seus vasalls (10). L'imposició d'aquestes càrregues va sentar molt malament a les poblacions afectades, esdevenint força tibants les relacions, de per sí deteriorades, entre el Castell i les parròquies de la seva demarcació (11).

Aquestes noves vexacions i el canvi de monarca (Ferran I va morir el 1416 i el succeí el seu fill Alfons IV, altrament dit el "Magnànim"), impulsaren els membres de la "Universitat del Castell de Mataró" a elevar una súplica al tron exposant-li llurs queixes. "¿Qué les quedaba, sino, contra un hombre tan temible por su poder e influjo?" es pregunta l'escolapi Rius.

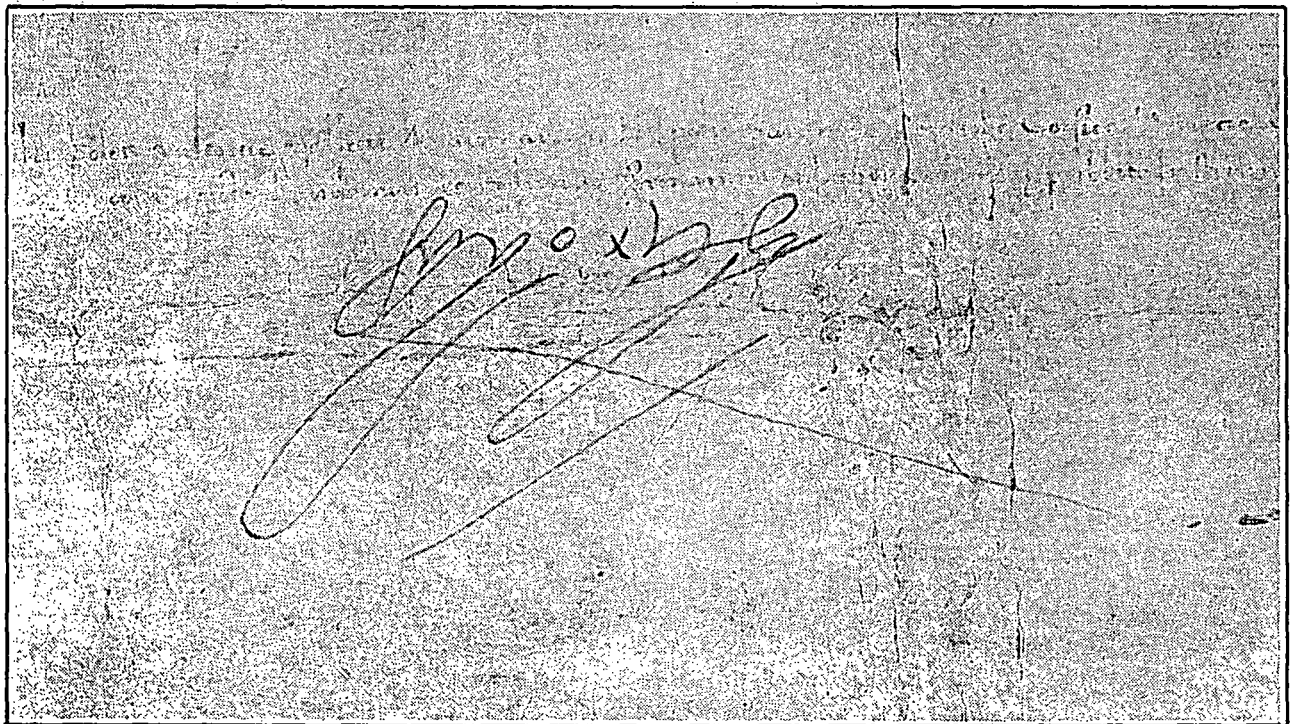
Aquest 'memorial de greuges', redactat en forma de capítols, l'adreçaren al monarca, llavors reunit a Sant Cugat del Vallès on s'hi celebraven Corts. Comença amb aquestes amargues paraules que denoten l'estat d'ànim dels súbdits del Castell de Mataró:

"Molt Alt y poderos Señor: com los homens poblats dins la vila antiquament apellada Ciutat Treta e terme de Matero als molts e insoportables treballs y als grans despesas hagen treballat e treballan incessantment per ço que puen esser units y tornats a Vostra Señoria y Real Corona...". (12)

**SIGNATURA DEL REI ALFONS IV EL MAGNÀNIM
EN EL PRIVILEGI DEL 1419.**

Arxiu Municipal de Mataró.
Pergamí núm. 12.

**SIGNATURA DEL REI FERRAN II EL CATÒLIC EN
EL PRIVILEGI DEL 1480.**

Arxiu Municipal de Mataró.
Pergamí núm. 29.

El rei acceptà els capítols que se li proposaven i, el 27 de juny del 1419, signà l'anhelat privilegi d'incorporació al Patrimoni Reial. La redempció va costar a les tres localitats afectades el desemborsament de la quantitat de 4000 florins d'or. Amb el mateix privilegi, foren donades normes pel bon règim i administració de la universitat i terme del Castell.

En previsió de futures contingències entre els pobladors de les parròquies esmentades i Antoni Torres, el mateix monarca, amb data de 8 de novembre de 1424 confirmà, des de Barcelona estant, les concessions fetes, i incorpora la vila i termes del Castell de Mataró a la Ciutat de Barcelona, acollint-la a l'anomenat "carreratge" de forma "que sien un vertader barri de la tal" (Ciutat de Barcelona), així que "el qui serà señor daquella ho sera del Castell vila e termens de Matero" (13).

L'any següent, pel mes de febrer, la Ciutat de Barcelona va prendre possessió del seu nou "carrer"; així ho trobem registrat en el Manual de Novells Ardits o Dietari de l'Antich Consell Barceloní, amb data de 25 i 26 de febrer del 1425:

"En aquests dos dies la Ciutat de Barchinona o lo honrat en Baltasar de Gualbes en aco elegit per los honorables Consellers et en nom lur pres possessio del Castell e terme de Matero axi com a carrer de la dita Ciutat per concessio del Señor Rey et per raho de carreratge fou presa la dita possessio" (14).

Pocs anys després, la castellania de Mataró apareix atorgada en feu a Pere Dez Torrent (o Destorrent), ciutadà de Barcelona. Aquest mateix personatge n'obtingué, a més, el domini directe i al·lodial, que li fou concedit pel rei Alfons IV el 1436, "fent cas omís -com diu Llovet- de la solemne promesa de no alligiar-lo fora de la Reial Corona" (15).

La voluntat del rei es movia, més que res, per incentius econòmics; poc valien les promeses fetes enfront d'uns diners que eixugarien, d'alguna manera, l'Hisenda del rei. Així aconseguí Pere Dez Torrent el Castell de Mataró, aprofitant-se de les necessitats pecuniàries del monarca, empobrit per la campanya sardo-genovesa i a l'espera de la conquesta de Nàpols. Malgrat els dos privilegis, malgrat la confirmació del primer pel segon, Mataró i els termes del Castell tornaven a estar infeudats. "Los señoríos -comenta el P. Rius- eran entonces una especie de especulación y granjería en que los pueblos salían muy mal librados a beneficio de algunos poderosos" (16).

La Universitat del Castell de Mataró hagué d'esforçar-se i sacrificar-se de nou intentant una nova redempció. Aquesta s'aconseguí essent feudal del castell el fill de Pere Dez Torrent, del mateix nom, el qual a canvi del pagament de 2500 lliures moneda barcelonesa, s'avingué a posar la castellania sota el domini comú el 28 de desembre del 1455 (17).

Els esdeveniments que varen col·lapsar la vida catalana a mitjans del segle XV, l'esclat de la guerra civil catalana entre els partidaris del rei Joan II (germà i successor d'Alfons el Magnànim) i els del príncep Carles de Viana (la Generalitat), foren perjudicials i molt pels habitants de Mataró i les rodalies. Aquests, com a "carrer" de Barcelona, lluitaren a favor

de la "Diputació del General" o Generalitat i hem de creure que ho feren amb coratge i valentia, segons es despren dels documents. No és tasca de la nostra incumbència, però, l'entretenir-nos en les vicissituds d'aquesta complicada i llarga conflagració (18); tan sols esmentar-ne un personatge que hi intervé i que esdevindrà cabdal per a la nostra narració: mossén Pere Joan Ferrer.

Governador i Capità General dels comtats del Rosselló i la Cerdanya -per manament d'Enric IV de Castella i del Conestable-, capità dels exèrcits que socorregueren Tortosa i comandant de l'estol de naus que va socórrer l'assetjada vila de Maó; aquest oligarca barceloní i destacat militar de la Generalitat, pel Nadal del 1471 (juntament amb altres militars afectes a la causa de la Generalitat) va desertar de les fileres barcelonines per a passar-se al bàndol de les tropes de Joan II (19).

Com a premi a la seva "traïdoria", com diu F. Carreras i Candi, i més que res corresponent als favors que li va dispensar, Joan II concedí a Pere Joan Ferrer -a títol d'empenyora-ment- el castell i baronia de Burriac, amb les viles de Mataró i Argentona. De nou, els mataronins eren subjugats per un feudal; però aquesta vegada no pas sols, doncs la "Baronia" de Burriac comprenia, endemés de les esmentades viles, les parròquies de Cabrera, Vilassar i Premià. Aquesta concessió, Joan II feia constar que era "la remuneració reial pels grans serveis prestats singularment en la campanya de Perpinyà" (20).

Pere Joan Ferrer va prendre'n possessió tot seguit, instal·lant-se al cim de Burriac "a tall d'àguila investidora" (21), i es feu retre homenatge dels seus vasalls.

Les qüestions que es suscitarren entre feudal i súbdits foren moltíssimes; aquests darrers comprenien que havien estat arrabassats del Patrimoni Reial per mor de llur rebel·lia. Ferrer també ho sabia, i per això mateix, se n'aprofitava. La dissort dels súbdits del "Baró de la Maresma" es veié encara augmentada quan, el 1475, el monarca li concedí la jurisdicció civil i criminal de tot el terme del seu castell (22).

Tot i això, les viles i parròquies afectades per aquesta refeudalització, no cediren en el seu entestament d'alliberació. Actuant de forma mancomunada -com antuvi ho havien fet- lluitaren aferrissadament per a la consecució de la seva llibertat. Assenyala, però, en Carreras i Candi, que "tant de treballs pera apartar un jou odiós, s'estrellaven sempre y a despit de la justícia, davant la poderosa influència de nostre personatge" (23): era tanta la força que Pere Joan Ferrer tenia a les altes instàncies polítiques que tots els esforços contra ell eren endebades. Les úniques satisfaccions que n'obtingueren foren certes lletres on el monarca "aconsellava" al feudal que no maltractés els seus súbdits (les reiterades lletres del monarca posterior al respecte ens deixen entreveure el cas que Pere Joan Ferrer en feia). La no obtenció de respostes mínimament satisfactòries a llurs demandes aconsellaren als síndics mataronins d'aturar-les, a l'espera de millors temps i millors monarques (no tant lligats i vinculats a la persona de Ferrer).

Al morir Joan II, les peticions d'alliberament es renoven, dipositant-se les esperances en el nou monarca: Ferran II el Catòlic.

Les altes jerarquies catalanes instaven al rei la promulgació d'una Pragmàtica que reduís el Poderiu feudal, acreixentat amb les dèdives de Joan II envers els seus partidaris. Els vasalls de Pere Joan Ferrer aprofitaren l'avinentosa de la promulgació d'aquesta Pragmàtica per a insistir de nou, sobretot tenint en compte que l'esmentada Pragmàtica Sanció -com se l'anomenà- disposava que tots els castells, llocs i jurisdiccions alienats fossin restituits íntegrament a la Corona (24).

Ferran el Catòlic, però, es mostrava reticent a fer complir i executar el contingut del document, potser temerós de la gran influència dels feudals catalans. Per aquest mateix motiu, les negociacions per a la redempció de les viles i parròquies del terme del Castell de Burriac, esdevenen àrdues i difícils. Cal esmentar els bons oficis que prestà la Ciutat de Barcelona (com a tutora i "germana gran" de Mataró) en la resolució del conflicte. Cal també que fem palès el fet de que els vasalls de Pere Joan Ferrer estaven disposats a totes per tal d'aconseguir allò que volien; una carta dels Consellers de Barcelona adreçada al Síndic, amb data del 28 de febrer del 1480, ho expressa clarament:

"...no es vist que los pagesos hagen esser apartats de la Corona Reyal contra disposició de llurs privilegis, ni sería servey del Senyor Rey que aquells fossen destruits e lexant llurs cases anassen tribulant per lo món. La qual cosa farien segons dien avans que no tollerarien esser sots Senyoria del dit mossèn Pere Johan". (25)

Era tal l'estat d'ànim i predisposició dels vasalls del castell que arriben a afirmar que "se meiarien les mans ans de darli l diner" al seu Senyor.

Finalment, després de molt regatejar, el 28 d'abril del 1480, i mercès a la valiosa intervenció de l'hàbil síndic mataroní Matheu, la redempció de les viles i parròquies quedà estipulada. Ferrer rebria la quantitat de vuit mil florins d'or, mitjançant la qual s'aixecaria la penyora. D'aquesta suma, 5000 florins els pagaria el rei i els altres 3000 els del Maresma, dos mil tot seguit i mil amb un censal a favor de Pere Joan Ferrer. Aquest proseguiria en la possessió o quasi possessió de les parròquies fins haver cobrat els dos mil florins i tenir creat el censal, a fur de vint mil florins per mil (26).

A partir d'aquest acord, no trigà a ésser un fet real la cobdiciada emancipació del territori empenyorat a Ferrer el 1471. El 31 de juliol del 1480, Ferran II, essent a Corts a Toledo, atorgà un privilegi pel que Mataró, Argentona, Cabrerà, Vilassar i Premià, restaven incorporades al patrimoni reial i redimides del vasallatge a Pere Joan Ferrer. (27)

El privilegi, el 500 aniversari del qual aquest any celebrem, està redactat en forma de capitulacions. Els síndics delegats per a la negociació d'aquest document -en Guillem Pere Eroles, de Vilassar i en Pere Ballot i en Jaume Llull, d'Argentona i Llavaneres, respectivament- s'adreçaren al mo-

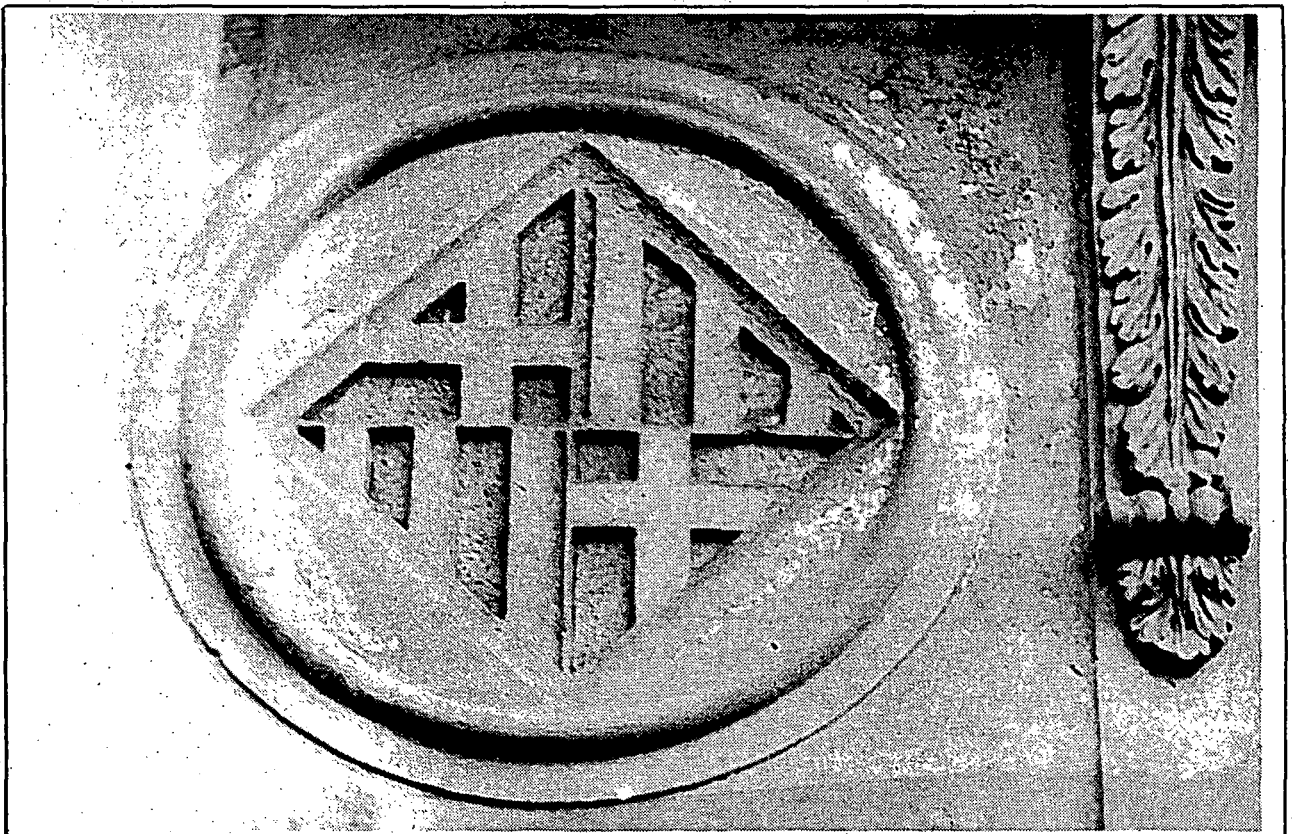

PICA BAPTISMAL DE SANTA MARIA, DEL SEGLE XV, (destruïda el 1936) AMB L'ESCUT DE LA CIUTAT DE BARCELONA, SÍMBOL DEL "CARRERATGE"

Foto: Marià Ribas i Bertran.

ESCUT DE BARCELONA, PROCEDENT DE L'ANTIC PORTAL DE BARCELONA DE LA MURALLA (segle XVII). IGUALMENT SENYAL DEL PRIVILEGI DE "CARRER DE BARCELONA".

Foto: Miquel Sala i Girbal.

narca a Corts, presentant-li un seguit de peticions amb la pretensió que la Corona les assumís. Ens apareix doncs, el privilegi, redactat en capítols, als que el rei dóna el "plàcet" o vist-i-plau (el "Plau al Señor Rey" del text).

A grans trets, podem assenyalar les tres parts cabdals d'aquest document reial:

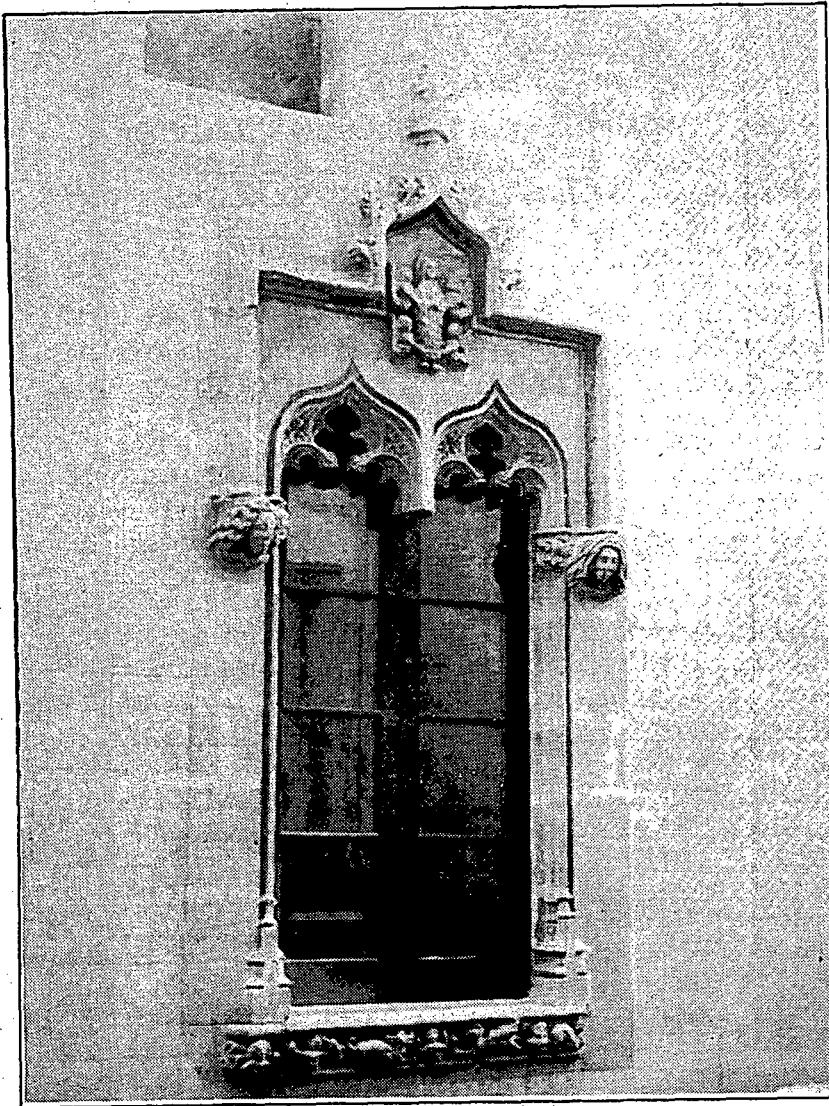
1. La reincorporació al patrimoni reial (semblantment al privilegi d'Alfons el Magnànim), el títol de "carrer de Barcelona" i la revocació dels termes de Pere Joan Ferrer (i de les càrregues que llur jurisdicció comportava).
2. Constitució d'una justícia i administració local autònomes.
3. Cost econòmic de la redempció i condicions d'aquesta.

Els súbdits de Pere Joan Ferrer, el "Baró de la Maresma", tenien en "eterna memoria" a l'"Illustrissimo don Alfonso Rey d'Arago" per haver-los incorporat al patrimoni reial el 1419 i agregat a la Ciutat de Barcelona en la condició de "carrer" d'aquella el 1424. Malgrat haver estat el germà d'aquest mateix monarca el qui els havia empenyorat posteriorment, recordaven amb recança la gràciosa concessió reial. En el redactat dels capítols, recalquen la seva ànsia de retornar a la Corona, així com el seu desig de tornar a ésser "carrer" de Barcelona; per això, preguen al monarca que vulgui i consinteixi "...a las ditas vila terme e Castell de Matero e parroquias preditas ... que puen alegrar de tots aquells privilegis e libertats e usos que te la Ciutat de Barchinona e los altres carrers de Barchinona se acostumen de alegrar".

El privilegi, però, ens mostra la preocupació dels habitants de les parròquies empenyorades d'ésser de nou joguines de la voluntat reial que, satisfent capricis o deutes, un cop alliberats, els tornés a infeudar. La preocupació era del tot justificada, doncs, quí o què no impedia al monarca -cas de no preveure-ho- vincular-los amb un nou senyor feudal, un altre Pere Joan Ferrer -quí sap-? Tot i amb el privilegi d'Alfons el Magnànim això s'havia esdevingut: Calia prendre'n cura i evitar-ho. Una quinzena de ratlles, hàbilment redactades, tracten de fer inviàble qualsevol nova alienació reial. Pequens de carregosos i àdhuc de reiteratius; la intenció, però, és ben clara: no volen ésser separats altra vegada de la Corona.

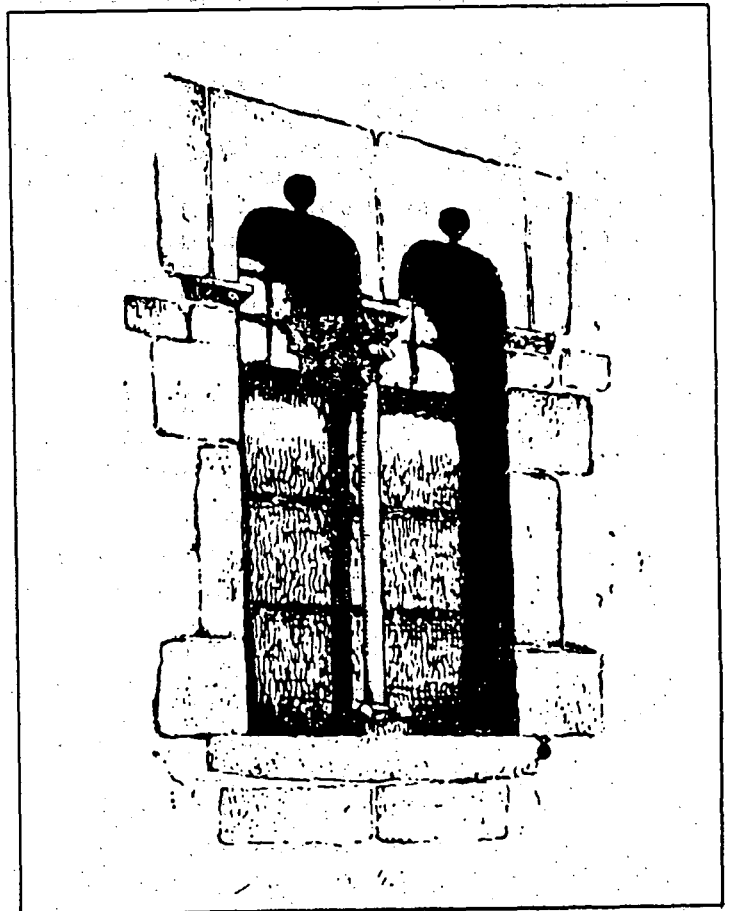
"ni la ... Senyora Reyna o altre qualsevol Reyna per cambra o per qualsevol altra causa ni del primogenit o en persona daltre fill o filla per dot o altre persona privada e publica de qualsevulla ley condicio o prehemencia o dignitat. (...) Ans Vos Senyor per Vos o per vostre primogenit o successor e vostres e seus ... en tot temps tindreu e deffendreu las preditas concessions ... en la forma e manera que es permes e quiscuna de aquellas com a incorporats agregats e units a la dita Corona e patrimoni reals e a la Ciutat de Barchinona"

D'aquesta manera s'asseguraren que el monarca o els seus successors estiguin en "plena informació" de l'afer, i -per tant- no puguin al·legar desconeixement o ignorància; encara no del tot satisfets, afegeixen:

**FINESTRAL GÒTIC, S. XV,
AL CARRER D'EN PALAU,
AVUI TRASLLADAT A LA
RIERA, AMB REPRESENTA-
CIÓ DE SANTA MAGDALENA,
PROBABLEMENT PER LA
PROXIMITAT DE LA CAPELLA
DE LA SANTA, QUE ERA
SITUADA A LA PLANTA
BAIXA DE LA CASA DE LA
CIUTAT.**

Foto: Josep Vinardell.

**FINESTRAL GÒTIC,
SEGLE XV,
AL CARRER D'EN PALAU,
CAN PALAUET.**

Dibuix de Marià Ribas i Bertran

"E si lo contrari era fet lo que Déu no vulla ... voleu Senyor e declarau ... ipso facto et iure sian irritas causas e nullas e no de força alguna per auctoritat de la present ley e privilegi e sens altra sentència e per aquellas no sia res fet ni en res obeit".

Assenyalen, amb molta elegància i diplomàcia, el fonament dels seus temors: "lo qual -el patrimoni reial- ab moltas exquisidas maneras en gran part es alienat e dilaterat".

El rei va donar el vist-i-plau a aquestes demandes, i així -i ja per sempre- els antics dominis de Pere Joan Ferrer eren incorporats (o reincorporats, com el cas de Mataró) al patrimoni del rei, alhora que se'ls concedia el privilegi de carreratge.

La incorporació al patrimoni reial pressuposava l'anul·lació i revocació del terme del castell de Pere Joan Ferrer. El privilegi remarca com el Baró de la Maresma exercia "tota jurisdicció civil e criminal e mer e mixt imperi" sobre les terres del seu domini, i com això era "en prejudy de las ditas parroquias que confinen o termenen ab lo dit Castell -de Burriac- qui han de tornar a Vostre real patrimoni". També esmenta el fet que "es estat sentenciat o declarat en temps passats lo dit Castell no tenir terme alqu sino tant quant tenen las parets de aquell", cosa evidentment certa, ja que una sentència del 1456 estatua que el castell no tenia dret terminat (28). Aquestes raons, i -sobretot- l'incertesa de la jurisdicció de Pere Joan Ferrer, portà a demanar als habitants de les parròquies afectades, la revocació dels esmentats termes, "restituhint e tornant todas las ditas cosas al estament en que estaven ... ans de las comocions e guerra de Cathalunya".

Així mateix es sol·licità l'abolició de tots els drets i rendes que Ferrer havia instituit i creat. El més gravós de tots, ho era l'anomenat "Ribatge", dret que Pere Joan Ferrer s'entestava "en voler extorquir e exigir en tot lo terme del dit Castell". El "Ribatge" (de 'riba', vora del mar), dret inexistent abans del Baró -segons es desprèn del document- era un aranzel del 4% que s'aplicava sobre tots els blats i sal que es descarregaven en el seu territori. Evidentment, per a les poblacions costaneres, aquesta era una càrrega molt gravosa, sobretot per a Mataró:

"asso es en gran dan e destruccio de la dita vila de Mataro porque los negociants per temor de la dita exaccio cessen venir descarregar en lo dit terme".

Si aquest gravàmen existia o no abans de Pere Joan Ferrer, ho ignorem; el que sí que podem afirmar amb seguretat és que aquesta exacció havia d'ésser molt mal vista, sobretot si tenim en compte que afectava el comerç de dos elements tan necessaris i indispensables com el blat i la sal, ambdós fonamentals en l'alimentació de llavors. Endemés d'això, sol·liciten i aconsegueixen del monarca la remissió, el perdó de totes les pensions que els pobles afectats i els singulars d'aquells havien de satisfer a Pere Joan Ferrer. Amb el perdó, però, no en varen tenir prou i, preveient possibles plets amb el seu antic senyor, demanen que "sian toltas e llevadas todas acciones e via de pro-

cehir contra las ditas vila e parroquias e los habitants e habitadors en aquellas e bens llurs".

D'aquesta manera, havent accedit el rei a les seves pre-tensions, els habitants de Mataró, Argentona, Cabrera, Vilassar i Premià satisfien el seu desig, la seva ànsia de no conèixer "per Senyor sino un Deu en lo cel e un Rey en la terra"; un senyor molt més llunyà, que per això mateix, no podria abusar d'ells ni tenir-los subjugats com d'antuvi.

En un altre ordre de coses, el privilegi regula, estipula i ordena la vida dels municipis naixents. De fet, els capítols aprovats per Ferran el Catòlic marquen la data de la constitució de les municipalitats, donat que faculta d'òrgans de gestió i administració a les localitats incorporades al patrimoni reial.

Les diferents "universitats" o ajuntaments, són legalment reconegudes i dotades d'un estatut jurídic propi. Els Consells Municipals s'estructuraran entorn les persones dels "jurats" (els actuals alcalde i tinent d'alcalde) i els "prohoms del consell" o "consellers" (que serien els regidors d'avui). Tots ells, amb un "primer jurat" com a cap visible, vetllaran per la seguretat, benestar i progrés de les localitats.

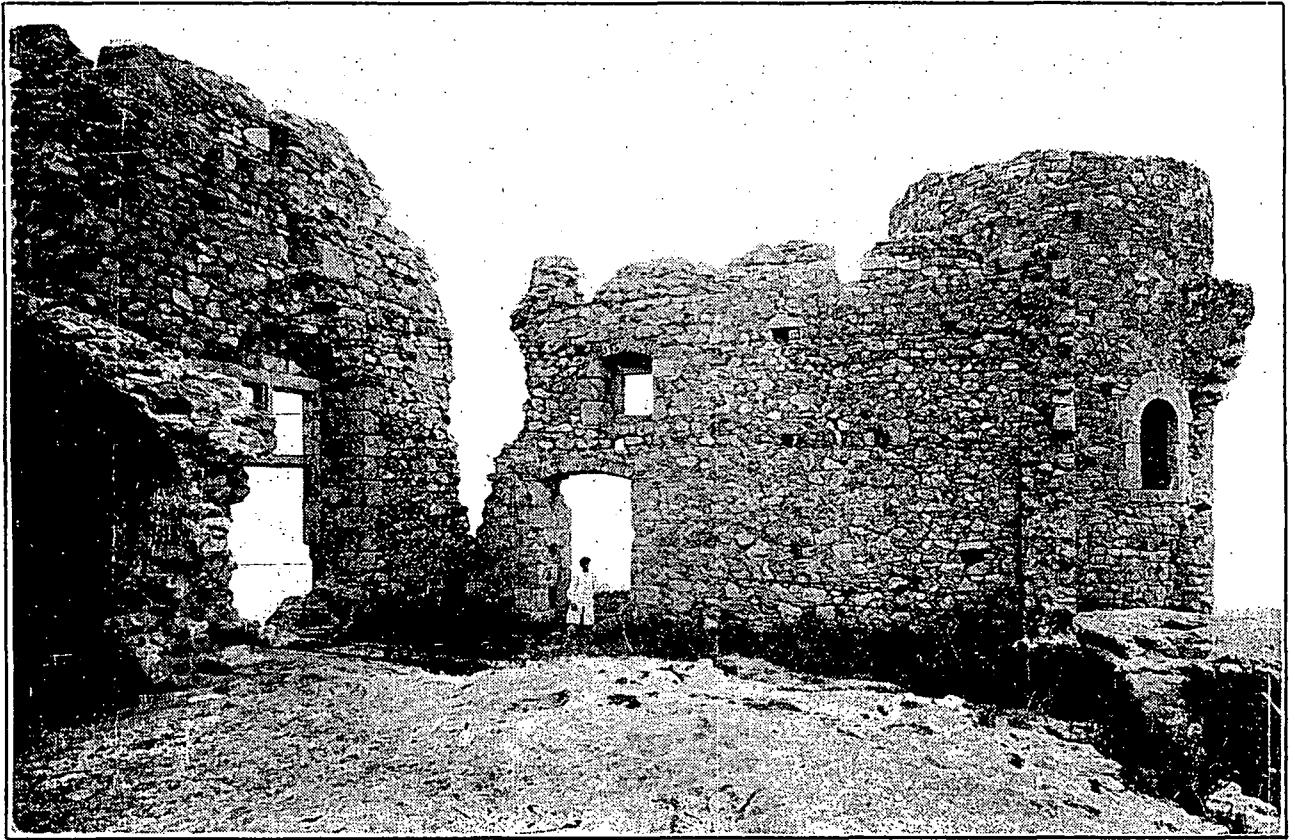
De la mateixa manera, les "universitats" gaudiran d'economies autònomes, fet que els hi permetrà l'auto-finançament. El privilegi concedeix "que sens altra licencia o provezio real puxen -els jurats i prohoms del consell- metre imposicions e fer tallis (29) e manllevar censals (30) e violaris (31) al for que ben vist ens sera..."; d'aquesta manera podran "suportar (les diferents despeses) e pagar llurs carrechs presents e sdevenidors". El responsable de l'erari municipal ho serà el "clavari" o caixer, que portarà el llibre de comptes i farà de tresorer.

Semblantment que regula el funcionament de les "universitats" el privilegi permet, desapareguda la jurisdicció feudal, la creació de batlles a totes les poblacions emancipades.

El batlle és l'administrador local nomenat pel rei, amb deures jurisdiccional i administratiu. Primera instància municipal, però darrera en l'escalafó de càrrecs i prebendes reials, el privilegi li atorga plena llibertat d'acció i moviments, "quasi", resa el document, en la forma e manera que exerceix lo batlle de Barchinona en dita Ciutat en los subdits de son offici".

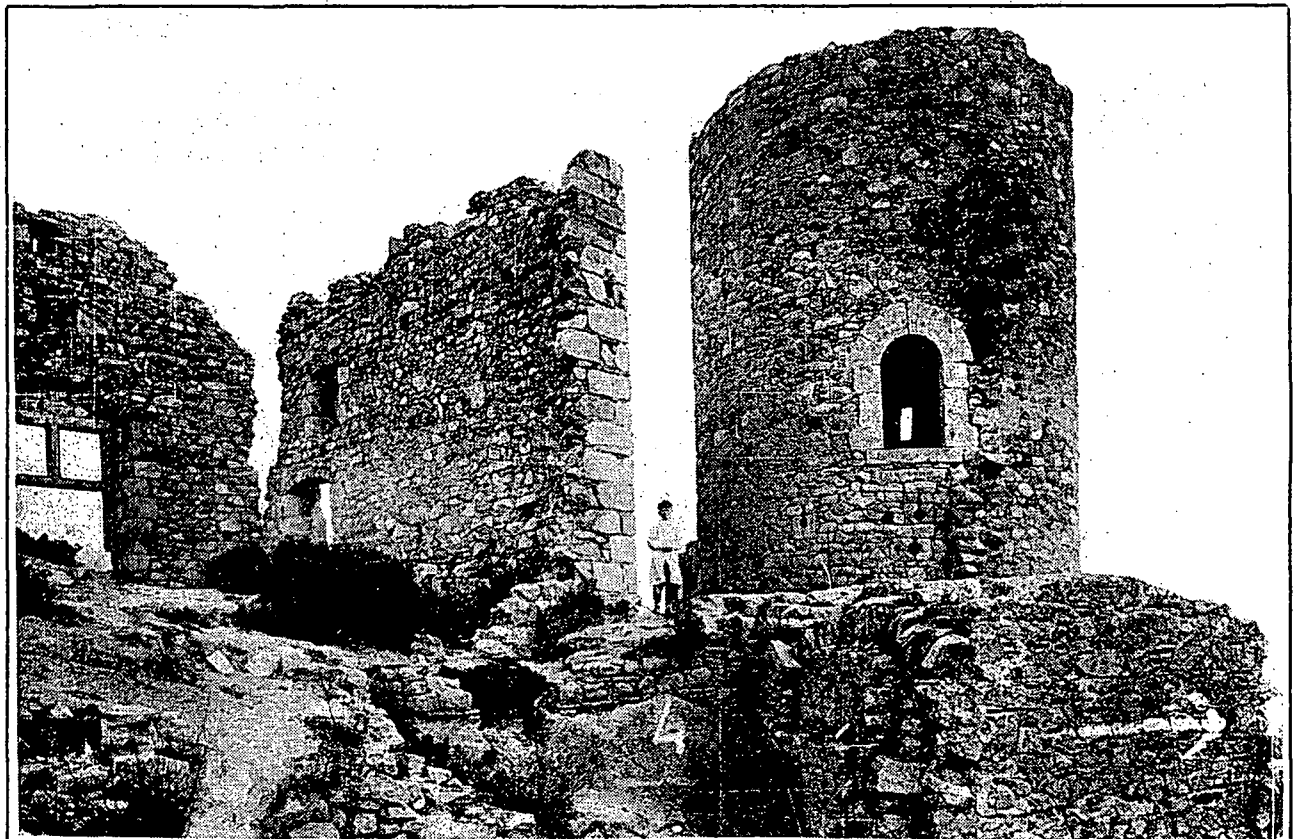
Davant l'autoritat, tota precaució és poca; per això mateix, els síndics que negociaren la redempció s'afanyaren en fer constar que no poguessin ésser batlles de les seves localitats "sino (els) que sian naturals o habitants e heretats en las ditas vila terme e parroquias". Prefereixen, i amb raó, tenir per batlle un compare, més o menys conegut per tots (i més fàcil de domenyar, si s'escau), que no pas un forani estrany als usos i costums de la contrada.

Tres anys havia de durar el manament de Batlle; la provissió del càrrec venia donada per les mateixes Universitats,

EL CASTELL DE SANT VICENÇ O DE BURRIAC A COMENÇAMENTS DE SEGLE

Postal — Col.lecció Joaquim Marfà i Serra

EL CASTELL DE SANT VICENÇ O DE BURRIAC A COMENÇAMENTS DE SEGLE

Postal — Col.lecció Joaquim Marfà i Serra

les quals presentaven -prèvia selecció- 3 candidats al rei o al seu lloctinent, en cas d'absència d'aquest. De la "terna" així feta, el monarca escollia el nou batlle.

El batlle escollit administraria justícia i coneixeria de tots els plets i processos de la localitat. Sols seria inhibit de part de llurs atribucions quan, el batlle o veguer de Barcelona, pel fet d'ésser-ne les parròquies "carrer", vingués al terme. Aquesta inhibició, però, duraria solament en tant que el batlle o veguer de Barcelona romangués a la vila o parròquia. En marxar, totes les funcions jurisdiccionals i administratives retornaven al batlle nadiu. El batlle o veguer de la Ciutat Comtal, preceptua el privilegi, no podia endur-se'n les actes de processos, ni les "penyores" o ingressos que la seva estada li haguessin proporcionat.

Al batlle mataroní se li permet la facultat de crear un lloctinent que, en nom seu, administrés justícia a Llavañeres, localitat del terme del Castell de Mataró i "...assats luny de la dita vila".

Pel que fa referència a l'administració de justícia, el privilegi concedeix als habitants de les parròquies alliberades que, per algun motiu hagin estat inculpats o acusats, la prerrogativa d'"esser absolts o condemnats quiscun en sa parroquia". Tocant a aquest punt, i com a darrera i especial gràcia, el rei atorga una mena d'aministia jurídica als pobladors de Mataró, Argentona, Cabrera, Vilassar i Premià, redimint-los "de todas penas de terc e otras penas processats o no processats". Són exclosos, però, d'aquesta mesura, els acusats de "crim de mort, de leza Magestat, trenchadors de camins (és a dir, bandolers i saltejadors) o fabrichadors de falsa moneda".

El privilegi conclou amb les condicions i cost econòmic de la redempció; de fet, les mateixes que hem esmentat anteriorment, amb molt poques variacions.

Ferran II, el monarca "Catòlic", confessa haver concedit aquests capítols a unes poblacions que acudiren a ell "tanque cervus at fontes aquarum" (com el cervol a les fonts d'aigües assedagades de llibertat i justícia. Amb aquestes gràcies, les viles i parròquies de Mataró, Argentona, Cabrera, Vilassar i Premià, quedaven deslligades dels vincles que les unien amb Pere Joan Ferrer, i essent incorporades a la Corona com a pobles lliures, assoliren l'autonomia municipal.

El qui per breu temps fou "Baró de la Maresma" continuà residint al seu Castell de Burriac; ara, però, sense cap mena de poder ni jurisdicció sobre els pobles de la falda del Castell. Res en sabem des de llavors d'aquest personatge tristament cèlebre.

En cap altre ocasió aquestes parròquies s'uniren per a fer front a un enemic comú. L'experiència, però, havia estat molt vàlida i profitosa. El camí vers l'autonomia municipal fou llarg i tortuós; un cop alliberats de tot jou estrany, aquests pobles seguiren la seva pròpia via, fins avui, altra volta reunits per a festejar el mig mileni d'aquesta efemèrides.

Mataró, la nostra ciutat, amb el privilegi a la mà, anà creixent i conquerint cotes més altes. El 1585, amb una altra prerrogativa reial, aconseguiria de tenir síndic a Corts, ésser representada a l'assemblea sobirana del Principat en la persona del mataroní Geroni Serra Arnau (32).

Tot això, però, és ja una altra història.

Carles MARFÀ I RIERA.

- (1) LLOVET, J. La Ciutat de Mataró (1). Barcelona (Ed. Barcino) 1959. Pàg. 65.
- (2) "...el castillo perdió su nombre tomando desde el siglo XVII el de su poseedor Onofre Arnau con que fue conocido hasta nuestros días".
PELLICER Y PAGES, J. M^a: Estudios histórico-arqueológicos sobre Iluro. Mataró, 1887. Pàg. 55. Cifra Els castells catalans (I). Pàg. 656.
- (3) CATALÀ, P.; BRASÓ, M.; FLUVIA, A. de: Els Castells Catalans (I): El Maresme. Barcelona (Ed. Dalmau), 1967. Pàg. 647.
- (4) LLOVET, op. cit., pàg. 71.
- (5) LLOVET, op. cit., pàg. 72.
- (6) Papers del Pare Josep Rius, prev. Lligall nº 39, pàg. 2. Manuscrit de la Biblioteca de les Escoles Pies de Santa Anna de Mataró.
- (7) LLOVET, op. cit., pàg. 78 passim.
- (8) COLOMER, J. M^a: Mataró al mil cinc-cents. Premi Iluro; 1967, Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró (Rafel Dalmau, editor) 1969. Pàg. 17.
- (9) LLOVET, op. cit. passim.
- (10) Papers del Pare Rius. Lligall nº 39, pàg. 5.
- (11) LLOVET, op. cit. passim.
- (12) Arxiu Municipal de Mataró. Privilegis, 1: Privilegi d'Alfons el Magnànim (1419).
- (13) Idem. Cifra:
FERRER I CLARIANA, Ll.: Santa Maria de Mataró (1). Edicions del Museu Arxiu Històric Arxiprestal. Obra de Sant Francesc, IV. Mataró, 1968. Pàg. 51.
- (14) Manual de Novells Ardits o Dietari del Antich Consell Barceloní. Nº 1. Barcelona, 1892. Pàg. 238.
- (15) LLOVET, op. cit., pàg. 80.

- (16) Papers del Pare Rius. Lligall nº 39, pàg. 10.
- (17) Papers del Pare Rius. Lligall nº 87. Per a la referència d'aquest document, remetem a l'obra ja esmentada de J. LLOVET: nota 29 de la pàgina 80.
- (18) Recomanem la lectura de l'obra de: SOBREQÜÉS, Santiago; SOBREQÜÉS, Jaume: La Guerra Civil catalana del segle XV (2 vols.). Barcelona (Ed. 62), 1973.
- (19) RIBAS I BERTRAN, Marià: Orígens i fets històrics de Mataró. Mataró (Impremta Minerva), 1934. Pàgs. 113 i 114.
- (20) ALBERT I CORP, Esteve: Pere Joan Ferrer, darrer senyor feudal de Mataró. "Fulls" del Museu-Arxiu de Santa Maria, nº. 7. Mataró, Abril 1980.
- (21) Els Castells Catalans, I. Pàg. 654.
- (22) CARRERAS CANDI, Francesc: Lo Castell de Burriach o de Sant Vicents (excursió, història y tradicions). Mataró (Estampa Vilá y Font), 1908. Pàg. 188
- (23) CARRERAS CANDI, Francesc: Pere Joan Ferrer. Militar y Senyor del Maresma. Barcelona (Impremta "La Renaixensa"), 1892. Pàg. 140.
- (24) Idem. Pàg. 142 passim.
- (25) Carta dels Consellers de Barcelona al Síndic. 23 de febrer 1480. Cifra CARRERAS CANDI, F: Pere Joan Ferrer..., pàg. 147.
- (26) És el 5% d'interès. Id. id. pàg. 149.
- (27) El privilegi va ésser publicat i traduït al castellà per PELLICER (Vid. op. cit.). Darrerament ha estat publicat, en versió original, pels "Quaderns d'Arqueologia del Museu Municipal de Mataró".

Les cites a que fem referència al llarg de l'article (i que no han sigut notades) han estat fetes en base a la nostra transcripció del privilegi, la referència del qual és:

Arxiu Municipal de Mataró: Privilegis, l. Privilegi del rei Ferran el Catòlic, 1480. Pàgs. 5 i ss.

- (28) Els Castells Catalans, I. Pàg. 614.
- (29) "Tall" és sinònim d'impost.
- (30) "Censal" és un contracte d'emprèstit a canvi d'un interès perpetu.
- (31) "Violari": variant de contracte d'emprèstit. L'interès que proporciona fineix amb la vida d'una de les dues parts contractants.
- (32) En aquest mateix exemplar dels "Fulls" es publica l'inventari de la casa de Geroni Serra Arnau, l'edifici d'estil renaixentista de la Plaça dels Ninots, avui seu del Museu Municipal.